

לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, ע"ש שאופדו ומקשטו בו כמו שנאמר וַיֵּאָפֵד לוֹ בֹּ" (ויק' ח: ז). והחשב הוא החגור שלמעלה הימנו והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לבי שיש ראייה שהוא מין לבוש שתרגם יונתן וְיָדוּד חָגוּר אֶפֶד פֶּד" (שמו"ב שם) "כרודט דבוץ". ותרגם כמו כן "מעילים" - "כרודטין", במעשה תמר אחות אבשלום; "פִּי כֵן תִּלְבָּשׁוּ בְּנוֹתֵי־הַמֶּלֶךְ הַכְּתוּלֹת מְעִילִים" (שם יג: יח).

ביאורו למלה הקשה "אפוד" נבנה אפוא בשלושה שלבים: א) מקורות, ב) הגדרה, ג) הסתכלות בפרטים והוכחות. בהערה הראשונה "לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו", משמיענו רש"י בדרך אגב את טיב מקורותיו הפרשניים, שהם בדרך כלל מה ששם ע מרבותיו או מה שצ א בפירושי חז"ל. לכן ראה לנכון להעיר כי לא שמע את פירוש האפוד ואף לא מצאו בברייתא (= ברייתא דמלאכת המשכן).

בהמשך בא עיקר הביאור של "אפוד" והוא מיוסד על הגדרה קצרה ("חגור לו מאחריו... כמין סינר"), שאותה תומך רש"י בלעזים צרפתיים ("שקורין פורציני"ט), ובריאליה, היינו במה שהכיר מסביבתו ("שחוגרות השרות כשרוככות על הסוסים"). כמו כן הוא מוסיף מקבילה מקראית ("שנאמר ודוד חגור אפוד בד"). ואף שפסוק זה אינו מפרש מהו "אפוד", אפשר להוכיח מן המלים "ודוד חגור אפוד" שחוגרים אותו, ועל כן מסיים רש"י "למדנו שהאפוד חגורה היא".

בנוסף, רש"י מסתייע בתרגום אונקלוס כדי להוכיח ש"אפוד" ו"חשב" שני דברים הם, כי את וַיִּחְגַּר אֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד" (ויק' ח: ז) תרגם אונקלוס "בְּהַמִּין אֶיפֹדָא" (לעומת וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד" [שם] "יֵת אֶיפֹדָא"), ומכאן מסקנתו: "למדנו שהחשב הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו".⁴ בדרך דומה רש"י מוכיח שאפוד אינו כתפות, שהרי מצינו "כתפות האפוד": "למדנו, שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשב שם לבד". בסיכום דבריו, רש"י חוזר ומבהיר מה בין אפוד, חשב וכתפות: "לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, ע"ש שאופדו ומקשטו בו כמו שנאמר וַיֵּאָפֵד לוֹ בֹּ" (שם), והחשב הוא החגור שלמעלה הימנו, והכתפות קבועות בו".⁵

כמו כן, רש"י מסתייע בתרגום יונתן לנביאים המתרגם בשווה את "אפוד בד" האמור בדוד ואת ה"מעילים" המוזכרים אצל תמר. מכיוון ששניהם מתורגמים במלה הזוהי "כרודט", מוכח שבדומה למעיל גם האפוד הוא מין לבוש. יש ללמוד מדבריו כמה רכיבים המאפיינים את דרכי ביאורו:

[א] ע נ ו ה. רש"י בענותו הקדים את המלים "ולבי אומר לי" שעליהן הוא חוזר גם בהמשך ("ועוד אומר לי לבי שיש ראייה"). בביטוי זה, המכוון לאינטואיציה הפרשנית שלו, מלמדנו רש"י שאם שגה, האחריות היא עליו ולא על רבותיו.⁶

[ב] מ ה כ ל א ל פ ר ט. כדי להקל על הלומד, רש"י מקדים לעולם הגדרה קצרה ("כמין סינר"), ורק אחריה הוא מביא הוכחות לביאורו.⁷

[ג] ש י מ ו ש ו ב ת ר ג ו מ י ס. אף על פי שהארמית פחות ידועה מן העברית, רש"י מצליח לפענח משמען של מלים עבריות מתוך התרגום הארמי על פי הכלל המוכר במתמטיקה ובלוגיקה: "שני גדלים השווים לגודל שלישי שווים ביניהם". ואף כאן: מכיוון שאפוד וגם מעיל=כרודט, נמצא ששניהם מלבושים.

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
הדף מופיע באינטרנט באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן
כתובת: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>
כתובת המייל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' עמוס פריש
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

⁴ רש"י מניח שהלומד יודע ש"המין" זוהי חגורה, שהרי כך מתורגם בפסוקנו: "וַיֵּאָבֵט" - "וְהַמִּין".
⁵ בסיכומו זה רש"י מחזק את הגדרתו "והאפוד שם ט כ ש י ט לבדו" כמוכח מן הפועל וַיֵּאָפֵד, שרש"י מבארו: "ע"ש שאופדו ו מ ק ט ו".

⁶ ואכן בתשובה לשאלה מדוע פשט פירוש רש"י בכל ישראל והתחבב על העם כולו, מנה המנוח פרופ' משה ארנד כמה וכמה מסגולותיו וסיים: "אכן ענותו של רש"י ידועה היטב גם ממקורות אחרים, ונדמה לנו, שבה המפתח לסגולת פירושו... רש"י מעמיד עצמו בצל ואינו נוקט לשון 'אני' אלא לעיתים רחוקות, בעיקר כדי לומר 'לא ידעתי' או 'ולבי אומר לי', היינו כדי להעמיד את הקורא על כך, שיש קושי בפסוק שאין הוא יודע ליישבו (אך הקושי טעון יישוב ופתרון!) או שהדברים שהוא אומר אין לו עליהם ראייה ורק 'לבו' [היינו האינטואיציה בלבד] אומר לו שכן הוא. רש"י עשה עצמו שופר לדבר ה' ומבארו הנאמן, בלי להטיף לקוראיו, בלי לנזוף בהם ובלי להוכיחם, והביע מחשבותיו ורעיונותיו בלשון... פשוטה, רכה ומלאה אהבה..." (מ' ארנד, "פירוש רש"י לתורה", פרשנות המקרא והוראתו, ירושלים תשס"ו, עמ' 51). [הערת עורך: על הענווה כתכונה מאפיינת של רש"י ראו עוד: א' גרוסמן, רש"י: ר' שלמה יצחקי (גדולי הרוח והיצירה בעם היהודי), ירושלים תשס"ו, עמ' 33-34; על מקום הענווה בהשקפת עולמו ראו שם, עמ' 223-233].

⁷ בכך נאמן רש"י לשיטתו הפדגוגית הכללית, המקדימה הסתכלות כוללת לדיון בפרטים, שיטה שרש"י עצמו חושף בפסוק ו ושוב ביחס לאפוד: "אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים פרקים ו י ש ג ה ק ו ר א ב צ י ר ו פ נ. לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא ל מ ע נ י ר ו פ נ ה ק ו ר א ב ו ואחר כך אפרש על סדר המקראות".